

יבמות לו

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

ולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם. פי' אע"פ דקי"ל כרכנן לקמן (קיט.) דאזלינן כתר רובא, ורוב ילדות בן קיימא הן, מ"מ אין שם ולד עליו עד שיצא לאויר העולם, דקודם לכן הרי הוא כירך אמו, דמה"ט אמרינן (אהלות פ"ז מ"ו) האשה שהיא מקשה לילד, מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים, יצא רוכו אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, ופרש"י במס' סנהדרין (עב:) דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא. וזהרמב"ם (רוצח פ"א ה"ט) כתב, משיצא ראשו אין נוגעין בו, וברע"ב (שם) כתב משיצא רוב ראשו, ובתוספתא (פ"ט ה"ט) כתוב בסתם, יצא ראשו. וכ"כ בחו"מ (סי' תכה ס"ב), וכן נפסק ביו"ד לענין זמן מילה (סי' רסו ס"ח) דחושבין משעה שיצא ראשו

2. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף לו עמוד א

שמא יהא ולד של קיימא ונמצאת מצריכה כרוז לכהונה. וא"ת והא מוכח לעיל דכל היכא דאיכא ולד דמוכח סמכי אהכרזה, [י"ל דהכא לא סמכי אהכרזה] דולד דחברתה שהיא במדינת הים לא מוכח עלה מידי וכאילו ילדה היא ולד שאינו של קיימא, ושמעי' מסוגיין דהכא דחליצת מעוברת דלא שמה חליצה דהיינו אפילו בחולין לאחת והיתה צרתה מעוברת היא, וא"ת ואמאי מעגנינן לה עד שתדע אמיתת הדברים תחלוץ ותנשא ותהא פסולה לכהונה, וי"ל דחיישינן דילמא לא קיימא באיסורא מכיון דידעי דילדה צרתה ולא היתה חליצתה כלום.

3. תוספות מסכת יבמות דף לו עמוד א

הלכתא כר"ל בהני תלת - הא דפליגי בפרק ב' דחולין (דף כט: ושם) גבי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף לא חשיב הכא אע"ג דסבירא ליה כוותיה בפ' ב' דזבחים (דף ל. ושם) היינו משום דר"ל משמיה דלוי סבא אמרה ותימה דלא חשיב הא דפ"ק דמסכת ע"ז (דף ו: ושם) דתניא כותיה דר"ל דנשא ונתן מותר כיון דחשיב הכא מידי דתניא כוותיה ואור"י דמ"מ התם הלכתא כר' יוחנן דהתם גבי הא דתנן וחכ"א לפנייהם אסור לאחרייהם מותר פריך חכמים היינו ת"ק ומשני נשא ונתן איכא בינייהו ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו: ושם) גבי זאב וארי דתניא כוותיה דר"ל התם פליגי אליבא דר"א ולא סבירא להו כוותיה.

4. רבינו אברהם מן ההר

אידיהן, והלכה כריש לקיש, דהא תניא כותיה. ואע"ג דלא חשיב הכא אלא תלת, ואיכא מאן דאמר¹⁵ דמשום הכי לא חשבה בהנך, דבהני תלת לא שייך לישנא דאיסורא, דאפילו חלץ למעוברת ליכא איסורא בחליצה. על פיו.

5. בית הבחירה למאירי מסכת יבמות דף לו עמוד א

... וכן יש אחרות הרבה בתלמוד שהלכה בהם כריש לקיש במקום ר' יוחנן אלא שהם תלויים במחלוקת אחרים ואין הכללים נאמרים אלא במה שהוא מחלוקת של עצמם אבל מה שתלוי במחלוקת אחרים אינו מן הכלל כמו שרמזנו בכמה מקומות מזה החבור:

6. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף לו עמוד א

הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת. וכבר פי' במס' מכות דאיכא אחרוני דהלכתא כר"ל משום דסוגיין כוותיה או דתניא כוותיה ולא נאמרו הכללות אלא על הרוב ומן הסתם ולפיכך אמרו שאין למדין מהן אפילו במקום שנאמר בהם חוץ, וכ"ת ולמה הוצרך לפסוק הלכה כר"ל בהא דשמעתין כיון דתניא כוותיה. י"ל דלא נקטה אלא משום אידך תרתי.

7. שו"ע אבן העזר - סימן קסד

(א) היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו תשעים יום ממיתת הבעל, חוץ מיום המיתה ויום יבום או החליצה. ואם יבם או חלץ תוך זמן זה, ולא נמצאת מעוברת, הרי זו נפטרת ואינה צריכה כלום; אבל לא תנשא לאחר אע"פ שחלצה, עד שישלימו תשעים יום למיתת הבעל. ואם מת היבם תוך התשעים יום או אחריהם, י"א שצריכה להמתין תשעים יום אחר מיתתו, ואם היו שני יבמים ומת אחד מהם, מותרת להתייבם לשני תוך תשעים יום למיתתו של זה: הגה - וי"א דכל שחלצה תוך ג' חדשים, בין נמצאת מעוברת והפילה, או לא נמצאת מעוברת, הוה ליה חליצה פסולה וצריכה חליצה אחרת מכל האחיין (הגהות מרדכי סוף גיטין). ועיין לקמן סימן ק"ע סעיף ה':

(ב) החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת, וילדה, אם הולד של קיימא אין החליצה כלום, הוא מותר בקרובותיה, ולא פסלה מהכהונה, ואם הפילה או ילדה ולא היה שלשים יום, צריכה חליצה אחרת, שחליצת מעוברת לא שמה חליצה, וחולץ לה הוא או אחד משאר אחיו. (וי"א שלא יחלוץ לה הוא אלא אחד משאר האחין) (טור בשם הרא"ש):

(ג) ביאת מעוברת נמי לא שמה ביאה. לפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך שלשה חדשים, ולה צרה, לא תנשא עד שתלד או שמא תפיל ולא היתה הביאה או החליצה כלום, והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם:

(ה) הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת, מפרישים אותה וממתינים לה, אם הפילה, יחזור ויקיים: הגה - וי"א דוקא שכנסה קודם שהוכר העובר, אבל אם כנסה משהוכר העובר צריך להוציאה אע"פ שהפילה (נ"י פרק החולץ). וכשמקיימה, צריך לחזור ולבעול, דביאת מעוברת לא שמה ביאה (ב"י בשם רבי' ירוחם). ואם רצה להוציאה, צריכה גט וחליצה. ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו חדשיו, קרוי נפל. ואם ילדה ולד שנגמרו סימניו ואין ידוע אם כלו חדשיו, אפילו מת ביום שנולד, הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה, ואחר כך תהיה מותרת לאחרים. ואם נתקיים הולד שלשים יום אחר שנולד (או שכלו לו חדשיו) (המ"מ), הרי זה ולד של קיימא ואינה צריכה ממנו גט, מפני שהיא ערוה עליו:

8. רבינו אברהם מן ההר

את שלו למי שירצה, ואם אמר בלשון ירושה. שהתנה על מה שכתוב בתורה, ובירושה אעפ"י שהיא ממזין תנאו בטל.

9. שערם מצויינים בהלכה

שם ע"ב לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו כו'. לשון זה דקתני לאו דוקא, אלא רבותא קמ"ל, דאע"פ שהזכיר לשון ירושה כתחלת וסוף דבריו, ורק באמצע דבריו הזכיר לשון מתנה אפ"ה מהני. ועי' ברמב"ם (נחלות פ"ו ה"ו) ובשו"ע (חור"מ סי' רפא ס"ז) ובמפרשים (שם), דכל שיש לשון מתנה אין חוששין ללשון ירושה שאמר, דהלשון מתנה יותר מוכיח שנתכוין לזה, ומסתבר דאמירה לאו דוקא, דה"ה אם כתב לשון זה בשטר, ובהא אמרינן דכתיבה כדיבור, דדוקא בעדות אמרינן מפיהם ולא מפי כתבם. ועי' מה שכתבנו לעיל (לא: ד"ה מפיהם) ותדרשנו משם.

10. תוספות מסכת יבמות דף לו עמוד ב

קנין פירות כקנין הגוף דמי - מה שהתקינו באושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דהבעל מוציא מיד הלקוחות לרבי יוחנן לא איצטריך וכן משמע בהחובל (ב"ק דף פח: ושם) דמסיק תקנת אושא לר"ל א"נ קנין הגוף דאשה עדיף שאין לבעל פירות אלא מכחה ועוד דאין לבעל פירות אלא בתקנתא דרבנן וה"ר יעקב דאורליינ"ש תירץ דאיצטריך תקנתא דאושא להיכא דכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסייך.

11. תוספות ישנים מסכת יבמות דף לו עמוד ב

יוציא בגט. פ"ה דקנסינן ליה אבל חליצה לא צריך ותימה דהא פסקינן הלכה כריש לקיש דאמר ביאת מעוברת לא שמה ביאה וא"כ גם חליצה צריך שהביאה לא פטרה דלא הועילה שום דבר. לכן צ"ל יוציא בגט וחליצה עמו. ועי"ל יוציא בגט אחר ביאה ראשונה ואע"ג דאשתו גמורה היא קנסינן לה כדפ"ה:

12. תוספות מסכת יבמות דף לו עמוד ב

חיזוק לדבריהם יותר משל תורה - וההיא דהזהב (ב"מ נה:): גבי חמשה חומשין דלא עשו אלא כשל תורה משום דלא איצטריך [לחיזוק] והכא גבי איסורא הוא דקניס ר"מ אבל גבי ממונא כגון כתובה לא עשו חיזוק אפי' כשל תורה דקאמר ר"מ בפ' אע"פ (כתובות נו: ושם) כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים וקצת תימה אי רבנן דהכא היינו ר' יהודה הא סבירא ליה גבי כתובה דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וי"ל דבמילתא דשכיחא עבדו חיזוק אבל הכא מילתא דלא שכיחא היא שישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו.

13. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף לו עמוד ב

ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא בדרבנן דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. וא"ת דהא איפכא שמעינן ליה לר"מ בריש פ' אע"פ שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ובשל דבריהם תנאו קיים. וי"ל דהתם גבי מילי דממונא אבל באיסורא החמירו בשל דבריהם יותר דלא חמירי להו לאינשי כאיסורין של תורה.

14. שערם מצויינים בהלכה

הא לא שהה ספיקא הוי. פרש"י וחולצת ולא מתייבמת, ודוקא אי מספקא לן אי כלו לו חדשיו אי לא, אבל אם קים לן דכלו לו חדשיו, תנן במס' נדה (מג:): תינוק בן יומו פוטר מן היבום. כתב בשו"ע (אהע"ז סי' קנו ס"ד) דהיינו שנולד לתשעה חדשים גמורים. וכתב בב"ש (סק"ד) אם בעלה היה כאן כמשך הזמן אי אפשר לידע אם כלו חדשיו כי שמא נתעברה ממנו אח"כ. וברמ"א כתב, דכזה"ז

אפי' לא נכנסת בחודש התשיעי אלא יום אחד, מלבד יום שנתעברה בו, הוי ולד קיימא כו'. ואע"ג דבגמרא אמרינן יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין, כבר תמהו על זה שהחוש מכחיש זה, אלא שאנו צריכים לומר דעכשיו נשתנה הענין, וכ"ה בכמה דברים כו'. וכבר כתבנו באריכות (שכת סו. ד"ה אמר, יומא עז: ד"ה משום), דבזמנינו נשתנה הטבע בכמה דברים ממה שהיה בזמן הגמרא. ועי' בתוס' חולין (מו. ד"ה כל הני) שנשתנה גם ענין הריאה של הבהמה.

כתבו התוס' דלענין אבלות לא החמירו ואין הולכין בו אחר הרוב, כדאיתא בככורות (מט.) הכל מודים שאין מתאבלים דהלכה כדברי המקל באבל. וכ"כ התוס' במס' בכורות (שם). וכתב הרמב"ם (אבל פ"ב ה"ח) דאפי' בד' קרובים בנו וכתו אחיו ואחותו, אין הכהן מטמא בנפלים. וכתב ע"ז במנ"ח (מצוה רסד), דאם אלו ארבעה נולדו ומתו באופן דמובא

15. תוספות מסכת יבמות דף לו עמוד ב

הא לא שהא ספיקא הויא - לא כמו שפי' הקונטרס דבפיהק ומת ולד איירי [דבהא] אפילו רבנן מודו בפיהק ומת דנפל הוא אלא כשנפל מן הגג או אכלו ארי איירי כדאמר בס"פ ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלו. ושם) והתם פסקינן כרשב"ג וא"ת ואמאי לא אזלינן בתר רוב נשים דולד מעליא ילדן ואר"י דחיישינן למיעוט מצוי כזה כמו במים שאין להם סוף (לקמן קכא.) דאשתו אסורה וגוסס שאין מעידים עליו להשיא אשתו אע"ג דשמא התם משום ערוה החמירו מ"מ כיון דמיעוט של נפלים מצוי מחמירים ביה ומחמירים נמי שלא לאכול בהמה תוך ח' ימים כדאמרינן בס"פ ר' אליעזר דמילה (ג"ז שם) ומיהו לענין אבילות לא החמירו שיש להקל באבילות כדאמר בפ' יש בכור (בכורות מט.) הכל מודים לענין אבילות שאין מתאבלים דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל והא דתנן במסכת שמחות הספקות אוננים ומתאבלים עליהם נראה דבספק בן ט' לראשון או ז' לאחרון איירי דגנאי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה מאחר שודאי קרוב לאחד.

16. שערם מצויינים בהלכה

אם אשת ישראל היא חולצת. פרש"י שאם תחלוץ מן היבם לאחר קידושין לא תיאסר על בעלה חולצת. משמע שהחליצה היא בעוד שמקודשת לאחר. וצריך ביאור הא אינה עולה ליבום דהרי אשת איש היא, ואמרינן לעיל כל העולה ליבום עולה לחליצה ואם אינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה. אבל ברש"י לקמן (מא: ד"ה אלא משום) כתב, וזהו דוקא כשאפשר, אבל במקום שאי אפשר ודאי מהני החליצה, דהא בכמה מקומות שנינו חולצות

ולא מתייבמות. וקצת כעין זה ע"י ברמ"א (סי' קסט סי"ב) ובפירוש סדר החליצה (סעי' סד), דאע"ג דצריכים היבם והיבמה לעמוד בשעת החליצה דילפינן מדכתיב (תצא כה-ח) "ועמד ואמר", מ"מ כיון דבדיעבד כשר גם כשהיה בישיבה, לכן במקום שאי אפשר מותר אפי' לכתחלה, משום דאינו מעכב בגוף החליצה.

17. שערם מצויינים בהלכה

א"ל שריתו, יהא רעוא דתשתרו אף תרבא. הא דלא רצה להאמין דברי רבינא שאמר דחזר רבא ממה שאמר מקודם, כתבנו במס' שבת (קלו:) שכבר נתחזק פסקו של רבא שאמר מקודם, וזהו ראיה לדברי הנודע ביהודה (מהד"ת סי' כט) דאם גדול בהוראה פסק על איזה דבר, אע"פ שאנו יודעים זה מת"ח אחד, כיון שנתקבלו דבריו הרי הוא כמו שנים, ואם בא אחר ואומר שהגדול חזר מדבריו אינו נאמן, דהוי כמו עד אחד נגד חזקת דבר שאינו נאמן, וכן מבואר מדברי התוס' לקמן (מב: ד"ה סתם) שכתבו, דאין לנו לומר דחזר רבי מפסקו עד שנראה בפירוש. ועוד כתבו במס' גיטין (נג. ד"ה שלא) דאין רגילות שיחזור

החכם מהוראתו אלא ע"י אחרים. ובהא דאמר דתשתרו אף תרבא, כתב בתוס' הרא"ש דנתכוין בזה לומר התרתם חליצתו לכהן, עתידים אתם מזה להתיר אף גרושה שהוא איסור דאורייתא. ובערוך לנר פירש עפ"י מה דאיתא בחולין (מט.) חלב שע"ג קבה, נהגו בו הכהנים היתר כו' ישמעאל כו', וסימניך ישמעאל כהנא מסייע כהני, וזהו דאמר ליה שריתו לאשת כהן בלי חליצה כדי שלא תיאסר לבעלה, הרי אתם מסייע כהני, א"כ תשתרו אף תרבא, כלומר החלב שע"ג הקבה. ולשון הרא"ש הנ"ל קשה, שכתב התרתם חליצתו לכהן, דמשמע אשה שחלצה, אדרבה הרי התיר אותה לכהן בלי חליצה, ואם כוונתו אשה שצריכה חליצה התירו, א"כ הו"ל למימר התרתם איסור יבמה לשוק לכהן.